

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

ВЛАДА

Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу

ДОПУНА

**ДРУГОГ И ТРЕЋЕГ ПЕРИОДИЧНОГ ИЗВЕШТАЈА О ПРИМЕНИ КОНВЕНЦИЈЕ
О ЕЛИМИНИСАЊУ СВИХ ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЖЕНА КОЈА
САДРЖИ ОДГОВОРЕ НА ПИТАЊА КОМИТЕТА УН ЗА УКИДАЊЕ СВИХ
ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЖЕНА**

Београд, мај 2012. године

**ОДГОВОРИ
НА ПИТАЊА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА
ДРУГИ И ТРЕЋИ ПЕИОДИЧНИ ИЗВЕШТАЈ О ПРИМЕНИ КОНВЕНЦИЈЕ О
ЕЛИМИНИСАЊУ СВИХ ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЖЕНА**

Уставни, законодавни и институционални оквир

1. Молимо да наведете информације о било којим судским случајевима у којима су се на Конвенцију позвали појединци, или је непосредно примењена или наведена у судском поступку, као и о случајевима у којима су жене захтевале своја права на суду позивањем на одредбе о недискриминацији жена и родној равноправности у домаћем законодавству. Молимо да наведете и информације о жалбама које су жене поднеле Заштитнику грађана у случајевима наводне дискриминације по основу пола или рода.

По захтеву Одељења судске праксе Врховног касационог суда, апелациони судови доставили су информације да у надлежним судовима са подручја њихових апелација није било случајева у којима су се појединци/ке позивали на Конвенцију о елиминисању свих облика дискриминације жена, нити је непосредно примењена или наведена у судском поступку. Такође није било случајева у којима су жене захтевале своја права на суду позивањем на одредбе о недискриминацији жена и родној равноправности.

Заштитник грађана је сачинио Посебан извештај о случајевима породичног насиља над женама за период 1.1.2009-30.06.2010. године у који су унети уочени пропусти у поступању органа надлежних за заштиту права жена од насиља у породици, који се, пре свега, огледају у одсуству правовремене комуникације и размене информација између надлежних органа центара за социјални рад, полицијских управа, министарстава рада и социјалне политике, здравља, просвете, а Заштитник је дао предлоге мера. Истовремено Заштитник грађана је самостално и/или у сарадњи са организацијама цивилног друштва предузимао активности како би грађанке упознао са својим надлежностима у области заштите женских људских права. Резултат ове активности је био 20 притужби жена жртава породичног насиља, а само у једном случају заштитник грађана је покренуо поступак по сопственој иницијативи. У 2011. години примљено је 11 притужби због насиља у породици, један поступак је покренут по сопственој иницијативи.

Због дискриминације односно злостављања на раду у 2009. години жене су поднеле 8; у 2010. години 9; а у 2011. години 3 притужбе. Према својствима притужбиља уочено је да су то углавном: младе жене које нису оствариле и/или задржале посао код послодавца због трудноће; старије жене у намери да се принуде да напусте посао; жене са инвалидитетом које не могу да остваре право на рад и самохране мајке и/или мајке које се старају о детету са инвалидитетом. У 2010. години први пут је поднета и притужба због евентуалног пропуста у раду комисије лекара вештака за пријем жене у професионалну службу. Због дискриминације у медијима у 2010. години поднета је једна притужба. Због дискриминација жена у образовању у 2010. години поднета је једна притужба због уписивања звања дипломираној студенткињи у мушком роду.

У највећем броју случајева притужби су одбачене због ненадлежности Заштитника грађана, односно одбијене су као неосноване. Донета је једна збирна препорука за отклањање пропуста у раду Пореске управе јер је предузетнице, за време коришћења породилског одуства, задуживала доприносима за социјално осигурање по основу самосталне делатности. На овај начин приватне предузетнице су биле у неједнаком положају у односу на запослене жене. Наложено је Пореској управи да поништи сва донета решења почев од 2010. године, односно да убудуће не доноси оваква решења.

До 30. марта 2012. године поднето је 20 притужби због: насиља у породици, злостављања на раду и проблема старијих жена при смештају у установу социјалне заштите.

Повереници за заштиту равноправности у 2010. години од укупног броја жене су поднеле 47,47% притужби, од тога 5% се односило на дискриминацију на основу пола а у 2011. години 45,9% притужби су поднеле жене, од тога 25,96% се односило на дискриминацију по основу пола а 3,54% на родну дискриминацију.

2. Молимо да наведете информације о постигнутом напретку у спровођењу одредби Закона о равноправности полова, којим се дефинишу мандати, функције и одговорности Министарства за рад и социјалну политику, Управе за родну равноправност и локалних институционалних механизма за родну равноправност. Молимо да наведете и информације о финансијским и људским ресурсима који су на располагању овим институционалним механизмима и о буџетским средствима која је држава определила за примену наведеног закона, и као и за спровођење Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности. Молимо да Комитету, уколико је могуће, поднесете верзију Закона о равноправности полова на енглеском језику.

Министарство рада и социјалне политике донело је два подзаконска акта: Правилник о садржају и начину достављања Плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова и годишњег извештаја о његовом спровођењу¹ намењен послодавцима и послодавцама, који-е запошљавају више од 50 лица, и Правилник о евиденцији и документацији о правоснажним одлукама судова у заштити због дискриминације полова². Надзор над спровођењем ових документата у надлежности је Управе за родну равноправност, у саставу Министарства рада и социјалне политике.

У периоду од 2010 до 2012. године Управа је радила је на усвајању: Акционог плана за спровођење Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности³, Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности УН – Жене, мир и безбедност у Републици Србији⁴ (2010-2015) и Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима⁵ Учествовала је, преко свој стручних представника, у изради нацрта Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици у надлежним комитетима Савета Европе и иницирала потписивање ове Конвенције од стране

¹ „Службени гласник РС” број 89/10

² „Службени гласник РС” број 98/10

³ „Службени гласник РС” број 67/10

⁴ „Службени гласник РС” број 102/10

⁵ „Службени гласник РС” број 27/11

Републике Србије. Управа има седам запослених за чије активности је у 2011. години био одређен буџетски износ од 5.093.000 РСД.

У Републици Србији данас постоји више од стотину локалних тела за родну равноправност (савета, комисија и сл), као и 20 запослених лица за родну равноправност. У појединим локалним самоуправама паралелно постоје и тела за родну равноправност и лице задужено за питања родне равноправности. Управа за родну равноправност редовно ажурира и објављује податке о локалним механизмима на свом веб сајту www.gendernet.rs у одељку „Механизми-Локални механизми”. Осим тога, организовала је, априла 2011. године, Округли сто *Локална тела за родну равноправност* са циљем да упозна представнике-це локалних самоуправа са њиховим обавезама у формирању тела за родну равноправност у њиховим срединама (градовима и општинама). Децембра 2011. године, организована је национална конференција *Равноправност почиње од локала*, а успостављена је мрежа тренера и тренерца за родну равноправност, који долазе из јединица локалних самоуправа, односно локалних механизма. Управа улаже финансијска средства у њихову перманентну едукацију, па је, тако, у јануару 2012. године, у оквиру *Програма за имплементацију приоритета Националног акционог плана за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности* расписала конкурс за оснивање е-клубова у руралним и субурбаним подручјима локалних самоуправа. Као један од услова у конкурсној документацији наведено је да локална самоуправа мора имати тело за родну равноправност. Пројекат оснивања е-клубова у 5 градова Републике Србије вредан је укупно 70.000 ЕУР. Осим финансијских средстава, локалним телима за родну равноправност су на располагању и људски ресурси Управе за родну равноправност у оквиру Групе за промоцију родне равноправности.

Закон о равноправности полова на енглеском језику налази се у Прилогу.

Привремене посебне мере

3. Молимо да наведете да ли држава предузима било какве додатне кораке како би усвојила привремене посебне мере усмерене на повећање учешћа угрожених група жена, као што су Ромкиње и жене са инвалидитетом на тржишту рада и на позицијама доносилаца одлука.

Национална служба за запошљавање (НЗС) почетком сваке године расписује јавне позиве за реализацију мера активне политике запошљавања у којима приоритет имају теже запошљива лица и осетљиве групе на тржишту рада.

Мере активне политике запошљавања у 2011. години (укупан број лица укључених у меру представља збир свих лица укључених у програм/меру по основу свих јавних позива и извора финансирања или из средстава пројеката)	Број лица укључених у мере 2011. године		Број лица из категорије теже запошљивих и рањивих укључених у мере		Број особа са инвалидитетом укључених у мере		Број лица ромске националности укључених у мере	
	Укупно	жене	Укупно	жене	Укупно	жене	Укупно	жене
Обука за активно тражење посла - АТП 1	35.439	20.312	22.177	13.720	1.150	421	340	183
Клуб за тражење посла	3.530	2.455	2.162	1.539	169	76		
Мотивациони тренинзи за незапослене Роме	/	/	/	/	/	/	1.545	663
Тренинг самоефикасности - АТП 2	2.166	1.644	1.460	1.108	129	98	/	/
Сајмови запошљавања	45.687	24.069	30.178	15.830	2.569	926	716	231
Програм волонтера и приправника	10.852	5.862	10.740	5.781	12	6	88	36
Програм стручне праксе	6.738	4.584	6.615	4.513	48	12		
Обуке за тржиште рада	3.865	1.963	3.506	1.831	263	92		
Обуке на захтев послодаваца	1.605	1.041	1.292	810	1	0		
Функционално основно образовање одраслих	/	/	/	/	/	/	441	244

Едукативни програми за развој предузетништва	12.006	4.804	9.096	3.638	308	123	247	78
Субвенције за самозапошљавање	4.004	1.580	2.265	951	201	66	40	14
Субвенције послодавцима за отварање и опремање нових радних места	7.218	3.452	5.778	2.839	304	103	7	3
Јавни радови	6.557	2.683	6.557	2.701	1.418	761	287	63
Програми подстицања запошљавања особа са инвалидитетом и мере подршке	305	...	/	/	305	...	/	/
УКУПНО	139.972	74.449	101.826	55.261	6.877	2.684	3.711	1.515

Поред података исказаних у табели важно је нагласити да је у 2011. години урађена процена запошљивости и индивидуални план запошљавања за укупно 14.722 Рома, од којих су 6.486 жене. Такође је од 2.760 Рома, 1.022 жене, упућено код послодавца који су исказали потребу за запошљавањем, а запослило се 1.935 Рома од којих је 715 жена.

У 2010. години расписани су и посебни јавни позиви за Роме и то: за доделу субвенције за самозапошљавање и доделу субвенције послодавцима за отварање нових радних места и запошљавање незапослених лица ромске националности.

У 2011. години осим посебних јавних позива за доделу субвенције за самозапошљавање и доделу субвенције послодавцима за запошљавање Рома расписани су и посебни конкурси за особе са инвалидитетом (ОСИ) и то: за доделу субвенције за самозапошљавање; за доделу субвенције послодавцима за отварање нових радних места и запошљавање особа са инвалидитетом; за доделу субвенције зарада за запошљавање ОСИ без радног искуства; за рефундацију зараде лица ангажованих на пружању стучне подршке ОСИ на радном месту; за подношење захтева за рефундацију примерених трошкова за прилагођавање радног места за запошљавање ОСИ; за организовање спровођења јавних радова на којима се ангажују ОСИ. Посебни јавни позиви за Роме и ОСИ расписани су и у 2012. години.

Лица ромске националности -У складу са Националном стратегијом запошљавања за период 2011-2020. године⁶ и Националним акционим плановима запошљавања који се доносе на годишњем нивоу одређене мере активне политике запошљавања усмеравају се на

⁶ „Службени гласник РС” број 37/11

Роме као теже запошљива лица. Поред приоритета, који Роми као теже запошљива лица имају приликом укључивања у мере активне политике запошљавања, реализују се и посебни програми и мере усмерени на подизање запошљивости, али и на подстицање послодаваца да запошљавају лица која припадају ромској националности.

Мотивационо активационе обуке незапослених лица ромске националности у 2010. години завршило је 825 лица од чега 365 или 44,24% жена, а у 2011. години обуку је завршило 1.545 лица од чега 663 или 42,91% жена. У Функционално основно образовање одраслих у 2011. години укључено је 441 незапослено лице ромске националности од којих су 244 жене.

База података НЗС о незапосленим лицима ромске националности је успостављена и знатно унапређена. Сви подаци о броју незапослених лица ромске националности као и подаци о лицима укљученим у мере активне политике почев од 2010. године родно су разврстани.

Лица ромске националности на тржишту рада	2010		2011	
	Укупно	жена	Укупно	жена
Број незапослених лица ромске националности пријављен на евиденцију НЗС, на дан 31.12	15.867	7.637	19.398	9.180

Податак о повећању броја Рома пријављених на евиденцију незапослених НЗС указује на позитивну промену ставова Рома према раду и запошљавању. Очигледно је да промоција запошљавања и кампање за подизање свести о значају и предности запошљавања и рада над примањем социјалне помоћи даје позитивне резултате.

Особе са инвалидитетом - маја 2010. године ступиле су на снагу одредбе Закона о професионалној	децембар 2010.		децембар 2011.	
	Укупно	жена	Укупно	жена
Број незапослених ОСИ пријављен на евиденцију НЗС	20.402	6.672	18.555	5.995

На смањење броја особа са инвалидитетом на евиденцији незапослених НЗС утицала је примена Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом и посебних мера за подстицање запошљавања ОСИ. Извештај Пореске управе о извршењу обавезе запошљавања особа са инвалидитетом за период јун 2010. – јануар 2012. године показује запошљавање 10.666 особа са инвалидитетом, учешће у финансирању зарада за особе са инвалидитетом за 5.672 особе са инвалидитетом, реализацију уговора о пословно-техничкој сарадњи са предузећем за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом за 140 особа са инвалидитетом, док је уплата пенала послодаваца који исту нису извршили једану од горе наведених обавеза, извршена за 227 особа са инвалидитетом.

Са евиденције незапослених НЗС у 2011. години запослило се 4.370 особа са инвалидитетом, од тога су 1.426 жене.

У мере активне политике запошљавања и активности професионалне рехабилитације у 2011. години укључено је 6.877 особа са инвалидитетом од којих су 2.684 жене.

Управа за родну равноправност је у јануару 2012. године, упутила циркуларни допис привредним друштвима, који одговарају критеријуму прописаном у Закону о равноправности полова, и упозорило их на обавезу достављања Плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова и годишњег извештаја о његовом спровођењу (члан 13). Након тога, према подацима које поседује Управа за родну равноправност, око 25 % од укупног броја од 2.684 привредних субјеката извршило је ову обавезу и доставило наведена документа у законском року.

У периоду јануар-децембар 2011. године, инспектори рада су вршећи контролу примене Закона о равноправности полова обавили 3.050 контрола и донели 51 решење о отклањању недостатака. Надзорима је утврђено да 1.918 послодаваца и послодавки води евиденцију о полној структури запослених. у складу са Законом (члан 12). У истом периоду донет је један захтев за заштиту права из радног односа везан за равноправност полова. Након извршеног надзора донето је једно решење о отклањању недостатака. У наведеном периоду, Инспекторат за рад није подносио захтев за покретање прекршајног поступка по основу Закона о равноправности полова.

Поводом представљања жена на изборима – Закон о избору народних посланика⁷ након измена и допуна из маја 2011. године у оквиру *кандидовања*, предвиђа да на изборној листи, међу свака три кандидата/кандидаткиње по редоследу на листи (прва три места, друга три места и тако до краја листе) мора бити најмање по један кандидат/кандидаткиња-припадник-ца оног пола, који је мање заступљен на листи. Уколико изборна листа не испуњава претходно наведене услове, овлашћени предлагач се позива да отклони ове недостатке, а ако то не учини – надлежни орган, односно, Републичка изборна комисија одбија проглашење дате изборне листе (члан 40а). И Закон о локалним изборима⁸ након измена и допуна из јула 2011. године прописује да на изборној листи међу свака три кандидата по редоследу на листи (прва три места, друга три места и тако до краја листе) мора бити најмање по један кандидат – припадник оног пола који је мање заступљен на листи (члан 20 став 3). Оваква решења су по први пут примењена на изборима, који су за Народну скупштину, скупштине покрајинских, градских и општинских јединица самоуправе спроведени у Републици Србији 6. маја 2012. године.

Стереотипи и штетне праксе

4. Молимо да наведете информације о мерама предузетим са циљем да се промене негативни родни стереотипи према препорукама Комитета у претходним закључним коментарима и препорукама (CEDAW/C/SCG/CO/1, став 20). Молимо да наведете и информације о примени члана 41. Закона о равноправности полова, наведеном у ставу 103 извештаја.

⁷ „Службени гласник РС” бр.35/00; 57/03-одлука УСРС; 72/03-др.закон; 75/03-испр.др.закона; 18/04; 85/05-др.закон; 101/05-др.закон и 104/09; 36/11

⁸ „Службени гласник РС” бр. 129/07 и 34/10-одлука УСРС; 54/11

Министарство културе, информисања и информационог друштва је, у складу са надлежностима у области информисања и медија, у 2010. и 2011. години наставило да подржава пројекте/програме јавних гласила и продукција који за циљ имају указивање на положај жена у друштву и широк спектар проблема у тој области – насиље над женама, дискриминација у различитим сферама друштвеног живота, стереотипи о улози жене у породици и друштву.

Опредељење Министарства је да средства намењена унапређењу јавног интереса додељује путем конкурса, са јасно одређеним условима и критеријумима. Један од кључних критеријума је информисање и рад на унапређењу положаја и равноправности свих припадника друштва.

Тако је на Конкурсу за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања у 2010. години, пројекат БООМ 93 радија из Пожаревца под називом „Буди активна, буди јака, буди своја - Жене то могу”, подржан са 287.712,00 РСД. Реализацијом 24 документарно-дебатне радио емисије, јавност је упозната са социјалном сликом положаја жена у нашем друштву, а представљањем успешних и одговорних пословних жена, као и указивањем на значај ангажовања жена у политичком животу, пројекат је допринео и афирмацији улоге жене као креатора и активног учесника у друштвеном животу. На Конкурсу за суфинансирање пројеката/програма електронских медија са седиштем на територији АП Косово и Метохија 2010. године, подржан је пројекат „Гласно о правима жена и омладине” Радио КИМ-а из Грачанице, са 429.000,00 динара. Реализовано је 26 емисија, које су се бавиле проблематиком жена (и младих) на територији АП Косово и Метохија, где се, због преовлађујућих традиционалних ставова о положају жена, о томе ретко и нерадо говори. Емисије су посвећене актуелном положају жене у друштву, могућностима остваривања њиховог права на запослење и привредног предузетништва. Реакције на овакве емисије биле су значајне, јер су интерактивним приступом, омогућиле да слушаоци активно учествују у њиховом креирању.

На Конкурсу за суфинансирање пројеката/програма из области јавног информисања 2011. године, подржана су четири пројекта који се баве различитим аспектима друштвеног положаја жена и могућностима његовог унапређења:

- 1) Јавном предузећу за информисање „Врбас“ (ТВ Бачка) из Врбаса је за пројекат „Жене у политици”, додељено 500.000 динара. Циљ пројекта – укључивање припадница женског пола у политички живот на локалном нивоу, испуњен је реализацијом 13 ТВ емисија, од којих је свака била посвећена једној од политички активних жена из различитих странака. На основу бројних позитивних реакција гледалаца и учесника емисије, пројекат је оцењен као успешан, чиме је Министарство допринело отварању једног значајног аспекта афирмације жене и померање тежишта њене улоге у друштву, посебно на локалном нивоу.
- 2) Агенција за производњу радио и ТВ програма „Студио 101” из Зајечара је подржана са 600.000 динара за пројекат „Скривена свакодневица – насиље над женама”. Кроз реализацију три полусатне ТВ емисије, емитоване у ударним терминима на ТВ Фолк диск из Зајечара и „ТВ 5” из Ниша, указано је на проблем насиља над женама и начине системског решавања овог озбиљног друштвеног проблема, а у складу са

циљевима Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређење равноправности полова.

- 3) Друштво за телекомуникације, трговину и услуге Астериас доо – Радио Мах Чока је, за пројекат „Подизање свести јавности о правима жена и неприхватљивости родно заснованог насиља” додељено 199.140 динара. Циљ пројекта - побољшање положаја жена, подизање нивоа свести јавности о правима жена и неприхватљивости родно заснованог насиља, постигнут је кроз реализацију 15 радио емисија у трајању од 45 минута. У емисијама је са различитих аспеката обрађиван проблем насиља над женама, а један од њих је и културолошки аспект, тј. утицај патријархалног схватања улоге жене у породици и друштву на (не)препознавање насилног понашања, како код насилника, тако и код жртава.
- 4) Доо за маркетинг, трговину и услуге Студио Цокер – Радио Цокер из Чачка је за пројекат „Ми смо се укључили, укључи се и ти и победи страх” добио 254.520 динара. Циљ пројекта – унапређивање информисаности и подизање свести грађана Чачка о положају жена које су жртве насиља, начину њихове заштите и нетолеранције друштва према насиљу, остварен је кроз реализацију 16 емисија које су биле посвећене женама жртвама насиља и начинима за решавање проблема.

Чињеница да се већина пројеката бави темом насиља над женама, говори о томе да је овај проблем још увек присутан у великој мери, али и да Министарство културе, информисања и информационог друштва подстиче медије да заузму све значајнију улогу у његовом решавању, као и у промени свести о традиционалном положају жене у породици и друштву.

Управа за родну равноправност је током новембра-децембра 2011. године спровела конкурс намењен удружењима како би се подржало успостављање родне равноправности и интегрисале родне перспективе у образовање и/или уклањање родних стереотипа и елиминација говора мржње уз подстицање родно сензитивног медијског деловања у складу са циљевима Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности и члана 41. Закона о равноправности полова. Од приспелих 34 предлога пројекта, а одабрана су четири: 1) Групе *Мост*, Београд, под називом *Родна равноправност у школи*, (вредност пројекта 499.045 РСД); 2) Удружења грађана *Romano alav*, Крушевац, наслова *Мој пут ка равноправности*, (вредност 499.252 РСД); 3) Удружења *Образовне мреже*, Крагујевац, *Играмо и живимо родну равноправност*, (пројекат 498.352 РСД) и 4) *Форума жена*, Пријепоље, под називом *Медији и родна равноправност* (420.000 РСД). Пројекти се реализује у периоду јануар-јун 2012. године. Новинарско удружење „Пешчаник”, у непосредној сарадњи са Управом за родну равноправност, развило је Протокол о родно сензитивном извештавању, који је промовисан на 3 округла стола за представнике водећих средстава јавног информисања у Републици Србији. Израђен је и серијал са Радио телевизијом Србије од 6 емисија на 6 тема, које произилазе из циљева Националне стратегије за побољшање положаја жена унапређивање родне равноправности (2009-2015).

Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу, Управа за људска и мањинска права, је у јулу 2011. године расписала конкурс за доделу финансијских средстава удружењима за пројекте чији је циљ унапређење и заштита људских права у Републици Србији, односно подстицање позитивног понашања и деловања

шире друштвене заједнице према угроженим групама грађана. Од пристиглих 111 предлога пројеката средства (4.962.747 РСД) су додељена за пројекте 11 удружења а један је био пројекат Аутономног женског центра посвећен оснаживању и едукацији девојака на тему родно заснованог насиља и рад на СОС телефону.

Ове године Управа за људска и мањинска права је покренула програм „Календар људских права“ који прати одговарајуће међународне празнике, односно у оквиру којег је сваки месец обележен низом активности које реализују организације цивилног друштва и које су усмерене на унапређење положаја одређене групе или мањине. Календаром је предвиђено да март буде посвећен правима жена и са тим циљем је у марту месецу удружење Центар модерних вештина реализовало пројекат Караван женских права којим су остварене следеће активности и резултати: Отварање заједничке путујуће изложбе „Жене на селу“ и „Жене у спорту“ (у Београду – за успех пројекта и његову видљивост веома је значајно да се на отварању завршне изложбе појавила председница Народне Скупштине); Корисни Youtube клипови, који ће на даљи моћи да се користе и у другим приликама; Израда Инфографике о историјату 8. Марта; Анкета „Да сам премијерка Србије прво бих...?“; Учешће у емисији „Жене“ на Првој ТВ и Tweetup организација неформалног дружења са представницима/цама Интернет заједнице (1.868.333,91 РСД).

Насиље над женама

5. Молимо да наведете детаљне информације о напорима предузетим у погледу усвајања закона о насиљу у домаћинству којим се консолидују одредбе које се тренутно налазе у Кривичном законнику и Закону о породици, у складу са претходним закључним коментарима и препорукама Комитета (CEDAW/C/SCG/CO/1, став 22). Молимо да наведете и ажуриране информације о припреми Националне стратегије за борбу против родно заснованог насиља и о спровођењу пројекта за борбу против полно и родно заснованог насиља, наведеној у ставовима 313 и 314 извештаја.

Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима донета је у априлу 2011. године. Стратешки циљеви су: 1) успостављање система примарне, секундарне и терцијарне превенције, 2) унапређивање нормативног оквира, 3) мултисекторска сарадња и подизање капацитета органа и специјализованих служби и 4) унапређивање система мера заштите и подршке жртвама.

У складу са овом Стратегијом, Република Србија је 4. априла 2012. године потписала Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.

У вези са спровођењем пројекта *Борбе против сексуално и родно заснованог насиља* дошло је до следећег напретка:

- Развијени су специјализовани наставни програми у области родне равноправности и сексуалног и родно заснованог насиља за Правосудну академију, Криминалистичко-полицијску академију и Службу за управљање кадровима Владе Републике Србије. На тај начин, обучено је више од 300 полицијских службеника-ца (15 семинара у Криминалистичко-полицијској академији) и више од 300 судија/суткиња и тужилаца/тужитељки (15 семинара у Правосудној академији). Одржане су 3 обуке за

државне службенике-це у Служби за управљање кадровима. 32 студената/студенткиња обавило је, у периоду од јуна 2009.године до децембра 2011.године, тромесечно стажирање у изабраним институцијама, које се баве сексуалним и родно заснованим насиљем (Управа за родну равноправност, Републички завод за социјалну заштиту, Министарство рада и социјалне политике, Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова и Центру за социјални рад Панчево, организацијама цивилног друштва, које се баве борбом против насиља у породици). Током 2012. године биће ангажовано још 30 стажиста/стажисткиња.

- Додељено је 19 грантова, којима се подржавају актери на локалном нивоу (организације цивилног друштва, женске групе, пружаоци правне помоћи, итд.) како би се повећала координација и обезбедио континуитет услуга за жртве насиља и израђен *Коментар* недавно усвојене Конвенције Савета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици од маја 2011. године.
- Израђена је студија *Мапирање породичног насиља према женама* сачињена на основу истраживања, које је спроведено са циљем да омогући репрезентативне податке о распрострањености и основним обележјима породичног насиља над женама у Централној Србији.
- Организована су студијска путовања у: 1) Шведску – државних званичника-ца и представника-ца институција града Крагујевца будући да град Крагујевац има развијен *Протокол о сарадњи*, мобилни тим и стручне капацитете када је насиље у породици у питању; 2) Брисел и институцијама Европске уније, које се баве борбом против насиља у породици; 3) италијанским институцијама, које се баве борбом против сексуално и родно заснованог насиља.
- Одржане су 3 националне конференције (једна у 2010. години и две у 2011. години) са преко 300 учесника-ца представника-ца институција и организација. Такође су спроведене обуке са циљем развоја капацитета (тренинг семинари и радионице) представника-ца релевантних институција на националном, покрајинском и локалном нивоу (судство, полиција, здравство, центри за социјални рад, организације цивилног друштва) са укупно 550 учесника-ца из 23 градова: Младеновац, Аранђеловац, Сопот, Сурдулица, Владичин Хан, Смедерево, Велика Плана, Свилајнац, Деспотовац, Баточина, Љиг, Лајковац, Мионица, Власотинце, Гаџин Хан, Нови Пазар, Рашка, Сјеница, Ниш, Шабац, Зајечар, Пирот и Лесковац.
- Објављено је истраживање најбољих пракси и међународног искуства у развоју и имплементацији програма рехабилитације починиоца/починитељки сексуално и родно заснованог насиља. На основу тога, а по мишљењу Сектора за бригу о породици и социјалну заштиту Министарства рада и социјалне политике, одабрана су три центра за социјални рад из Београда, Ниша и Крагујевца из којих ће стручни радници-це проћи обуку за рад са починиоцима/починитељкама и у којима ће се спроводити пилот програм за рада са починиоцима/починитељкама насиља у породици и у партнерским односима. У септембру 2011. године, одржана је конференција *Увођење програма рада са починиоцима насиља у породици* (на којој је више од 100 учесника-ца, представника стручне јавности упознат са основама рада са починиоцима/починитељкама) и дводневна обука, за запослене у градским

центрима за социјални рад у Београду, Нишу и Крагујевцу, а до краја 2011. године организована су још два тренинга за рад са починиоцима/починиоцима насиља у породици. Такође је објављена публикација *О починиоцима насиља у породици и партнерским односима*.

- 25. новембра 2011. године, на Међународни дан борбе против насиља над женама, започела је на Радио телевизији Србије медијска кампања борбе против насиља над женама под слоганом *Пријави насиље*.

6. Молимо да наведете информације о учесталости родно заснованог насиља на националном нивоу, укључујући сексуално насиље и насиље у домаћинству, о вези између жртава и починилаца, броју тужби и осуда починилаца, изречених санкција, као и правних лекова, укључујући компензацију, за жртве. Молимо да наведете постојеће мере за успостављање систематског и редовног прикупљања и анализе података и информација о свим облицима насиља против жена, укључујући сексуално узнемиравање и насиље у домаћинству на националном нивоу.

У вези са питањем система за прикупљање и обраду података и евиденција, у оквиру Министарства унутрашњих послова Републике Србије постоје специјализоване линије рада – Сектор за аналитику, телекомуникационе и информационе технологије: Управа за аналитику и Управа за информационе технологије. У домену својих надлежности, поменуте управе прикупљају све податке и воде евиденције које се односе на податке у вези са извршеним кривичним делима. Актуелне базе у оквиру поменутих управа редовно се ажурирају. Посебно наводимо да су подаци у правном режиму службене тајне, па се као такви дају на увид и коришћење само на основу образложеног захтева потражиоца који има легитимни правни интерес.⁹

Како Кривичним закоником¹⁰ сексуално узнемиравање није посебно инкриминисано, Министарство унутрашњих послова води евиденције у вези кривичних дела која се односе на кривична дела против полне слободе и то: силовање, обљуба над немоћним лицем, обљуба злоупотребом положаја, недозвољене полне радње, подвођење и омогућавање вршења полног односа, посредовање у вршењу проституције, приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију, навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама и искоришћавање рачунарске мреже и комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу.

Према подацима Министарства правде за *кривично дело насиље у породици* у 2010. години изречено је 1.405 осуђујућих пресуда, од чега 270 казни затвора а у 2011. години је изречено 1.990 осуђујућих пресуда а 516 су биле затворске казне. За *кривично дело силовања* (115 примљених истражних предмета у периоду 01.01-31.12.2010) у 2010. години изречено је 58 осуђујућих пресуда, од чега су 52 казне затвора а у 2011. години изречене су 82 осуђујуће пресуде од чега је 81 затворска казна.

⁹ чл.75-82 Закона о полицији („Службени гласник РС” бр. 101/05; 68/06-одлука УСРС и 92/11)

¹⁰ „Службени гласник РС” бр.85/05; 88/05; 107/05; 72/09 и 111/09

Од 2010. године на снази је Посебни протокол Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу¹¹. У новембру 2011. године усвојен је Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима¹² који установавава сарадњу између министарстава надлежних за: рад и социјалну политику, правду, унутрашње послове и здравље.¹³

У оквиру пројекта Управе за родну равноправност *Борбе против сексуално и родно заснованог насиља* израђена је студија *Мапирање породичног насиља према женама*, којом је, између осталог, установљено да је:

- стварна стопа преваленције породичног насиља над женама у Републици Србији (изузимајући АП Косово и Метохију и АП Војводину) у 2010. години износила 37,50%, док је укупна стопа преваленције (током живота) 54,20%;
- од укупног броја жртава породичног насиља (7.666), број злостављане деце је 3.112, док је број одраслих жена 3.226, што је 5,5 пута више него мушкараца (592);
- мушкарци су најчешће почиониоци породичног насиља над женама и одговорни су за 89,90% физичког насиља, 79% психолошког насиља и 85,30% економског насиља;
- најчешћи облик насиља је психолошко (31,80% током 12 месеци истраживања и 48,70% током људског живота), потом следе: физичко (10,10% и 21,60%), економско (11,40% и 15,86%), док је најмање заступљено сексуално насиље (1,20% и 3,80%);
- у 74,80% случајева насиља над женама, починилац је садашњи или бивши супружник или партнер и
- у 75% случајева, физичко и сексуално насиље над женама се догодило више од једног пута, док се у 50% догодило више од 5 пута.

Трговина људима и проституција

7. Молимо да наведете информације о постигнутим резултатима и да наведете да ли је успостављен механизам за праћења и оцењивања делотворности Националног акционог плана за борбу против трговине људима и Националне стратегије за борбу против трговине људима, према препорукама Комитета у претходним закључним коментарима и препорукама. Молимо да наведете и на који начин држава потписница сарађује са организацијама цивилног друштва специјализованим за помоћ женама жртвама трговине људима и у којој мери пружа финансијску подршку њиховим програмима.

У 2009. години је од стране полицијских службеника поднета 51 кривична пријава за кривично дело Трговина људима, против 94 извршиоца, од чега је 91 српски, 2 македонски и 1 турски држављанин. У кривичним пријавама оштећено је 85 жртава трговине људима, од којих је 66 женског пола, а 19 мушког. Од укупног броја жртава 79 је српских држављана, 3 држављана Румуније, 2 Доминиканске Републике и 1 држављан Чешке. Служба за координацију заштите жртава трговине људима је за исти период идентификовала 127

¹¹

¹²

¹³ Ови документи су доступни на сајту Управе за родну равноправност www.gendernet.rs.

жртава трговине људима, од којих је број жртава трговине људима 107, а 20 су потенцијалне жртве.

У 2010. години поднето је 47 кривичних пријава, против 99 извршилаца (од чега је 94 држављана Србије), чиме је оштећено 76 жртава трговине људима, од којих је 70 женског пола и 6 мушког пола. Од укупног броја жртава 73 је српски, 1 молдавски, 1 хрватски и 1 македонски држављанин. Служба за координацију заштите жртава трговине људима је за исти период идентификовала 89 жртава трговине људима, од којих је број жртава трговине људима 61, а 28 су потенцијалне жртве.

У 2011. години поднето 32 кривичне пријаве, против 52 извршиоца, од којих је 47 српски, 4 црногорски и 1 словачки држављанин. У кривичним пријавама је оштећено 74 жртава трговине људима, од којих је 52 женског пола и 22 мушког пола. Од укупног броја жртава 72 су држављани Републике Србије, 1 украјински и 1 црногорски држављанин. Служба за координацију заштите жртава трговине људима је за исти период идентификовала 93 жртве трговине људима, од којих је број жртава трговине људима 75, а 18 су потенцијалне жртве.

Систем за праћење и оцењивање делотворности Националног акционог плана за борбу против трговине људима и Стратегије за борбу против трговине људима није успостављен, али је у току 2011. године, од стране независних евалуатора, извршена евалуација НАП и Стратегије преко Заједничког програма за борбу против трговине људима „УН ГИФТ Србија“. Овај програм спроводе агенције УН – УНХЦР, ИОМ и УНОДЦ, у сарадњи са Владом, од 01. јуна 2010. године. Планирано је да се заврши 31. маја 2012. године али код донатора је покренута иницијатива да се програм, без додатног финансирања, продужи до краја октобра 2012. године. Донатори Пројекта су Влада Белгије, УНГИФТ и Влада Швајцарске, а Министарство унутрашњих послова је у Палати „Србија“ обезбедио канцеларијски простор у коме ће до краја програма радити Пројектни тим. Укупна вредност пројекта је 1.410.098 УСД.

Према извршеној евалуацији у току 2011. године, од стране независних евалуатора, процена је да је само у првој години реализације Заједничког програма реализовано око 40% активности предвиђених НПА. Обзиром да је НПА израђен у транспарентном процесу, у чијој изради су учествовали релевантни државни органи и међународне организације, као и специјализована удружења, и обзиром да у међувремену није израђен нови НПА, наставља се са реализацијом НПА за период 2009-2011, јер пружа добра решења и системске одговоре на проблем трговине људима у Србији.

Више података и оцену спровођења активности одређених НПА налазе се на интернет презентацији програма „УН ГИФТ Србија“ у делу „Студије и истраживања“, где постоји и садржајни приказ на енглеском језику - http://www.ungiftserbia.org/?page_id=563

Заједнички програм (ЗП) за борбу против трговине људима спроводи се у партнерству Високог Комесаријата за избеглице Уједињених Нација (УНХЦР), Међународне организације за миграције (ИОМ) и Канцеларије Уједињених нација за борбу против наркотика и организованог криминала (УНОДЦ) у Србији, под покровитељством Глобалне иницијативе Уједињених нација за борбу против трговине људима (УН.ГИФТ) и представља прву заједничку иницијативу агенција Уједињених нација на пољу борбе против трговине људима у Србији. Она је настала кроз исцрпне консултације са свим

релевантним домаћим и међународним партнерима са циљем креирања пројекта који је у потпуности заснован на потребама Националног механизма за упућивање (НМУ) и корисника, уз истовремено пружање подршке органима власти у спровођењу обавеза из „Палермо Конвенције“ и додатних Протокола.

Целокупни циљ ЗП је операционализација НПА путем четири главна циља: 1) Ојачати националне капацитете за спровођење Националног Плана Акције и побољшати координацију унутар Националног механизма за упућивање; 2) Створити одрживи оквир за систематичну превенцију трговине људима међу нарочито угроженим групама; 3) Ојачати капацитете правосуђа и полиције ради унапређења истрага, суђења и пресуда за случајеве трговине људима; 4) Унапредити механизме заштите и (ре)интеграције потенцијалних и постојећих жртава трговине људима (деце и одраслих), укључујући оне идентификоване у оквиру азилних поступака.

Сваки од циљева програма ће имати исту структуру активности као што следи: а) истраживања и/или стварања одговарајућих стратегија активности и развој механизма; б) обуке или радионице за развој капацитета и разних алата/инструмената борбе против трговине људима; ц) активности које ће бити проведене по први пут и/или подршка постојећим националним програмима (нпр. директна помоћ); д) надгледање и праћење активности из прве године и прошлих активности које су предузете на националном нивоу.

Као најзначајније спроведене активности Заједничког програма издвајамо:

- Урађене су две свеобухватне националне студије једна на тему превенције и заштите, а друга на тему Кривичноправног одговора, обе су урађене у широком консултативном процесу, и само за ову прву интервјуисано је 70 актера из области трговине људима, прошле су кроз јавне расправе, дебате и презентоване су у јавности;
- Креирање првог званичног програма обуке за судије, тужиоце и полицајце у сарадњи са Правосудном академијом и Министарством правде, до сада је обуку прошло 60 радника правосуђа и полиције;
- Креирање првог званичног програма обуке за социјалне раднике који по новом закону сnose одговорност за процес идентификације, упућивања али и заштите жртава, до сада је обуку прошло око 100 социјалних радника;
- Урађена су два извештаја о имплементацији стратешких аката које је усвојила Влада Србије - Стратегији борбе против трговине људима и Националног плана акције за борбу против трговине људима, који показују одређене добре стране досадашњих активности али и потребу за одређеном ревизијом садашњег стања;
- Урађена је Студија изводљивости о Служби за координацију заштите жртава трговине људима која предлаже да се та установа успостави као самостално тело у оквиру система социјалне заштите и иницирана су акта која би регулисала рад ове службе;
- Тренутно се ради на оснаживању 6 центара за социјални рад у смислу њихове материјално техничке опремљености како би регионално широм земље могли да

одреагују на случајеве трговине људима чиме би се рад Службе за координацију заштите жртава трговине људима децентрализовао;

- Оснивање првог државног Прихватилишта за ургентно збрињавање жртава трговне људима је један од директних резултата програма с обзиром да се та идеја изродила у оквиру сарадње остарене на Заједничком програму, и на иницијативу Министарства правде а уз сарадњу Министарства рада и социјалне политике од стране Дирекције за управљање одузетом имовином опредељена је једна кућа од 400 метара квадратних, одузета од имовине стечене организованом финансијским криминалом, која ће постати Прихватилиште за жртве трговине људима, и седиште Службе за координацију заштите жртава трговине људима.
- Основан је Фонд за превенцију, од УСД 80.000 и кроз јавни позив заинтересовани актери су могли да конкуришу за фондове, на конкурс су победила три пројекта која циљано делују на следеће групе: избеглице и расељена лица смештена у колективним центрима, Роме, младе, и младе у институцијама за децу без родитељског старања. Кроз овај фонд креиране су две представе у форми форум театра и једна кампања која се састоји из дидактичких материјала, игрица, намењених деци. Само на првом приказивању форум театра за Роме присутно је било 500 Рома, док ће ефекте дидактичке камање, урађене од стране Црвеног крста, имати прилику да види близу 2.000 младих. Ромски форум театар прате и музичке нумере познатог ромског бенда КАЛ које управо указују на проблем трговине децом и искоришћавања деце у проституцији и просјачењу.
- Основан је Фонд за директну помоћ, који је кроз јавни позив позвао све заинтересоване и способне да се пријаве за ове активности, овим фондом вредности од УСД 130.000, подржана су партнерства владиног и невладиног сектора у домену заштите жртава и тако су профункционисали смештајни капацитети у Новом саду, Београду и Нишу који су до сада збринули 60 жртава трговине људима;
- Кроз Заједнички програм а на основу препорука УНХЦР организоване су инфо сесије у прихватним центрима за азилане, које се организују за све тражиоце азила смештене у овим центрима, као би им биле предочене основе о трговини људима и како би се евентуално препознали као жртве, или макар имали свест о опасностима које вребају у домену илегалних миграција;
- Оснивање Правних клиника за борбу против трговине људима на три Правна факултета у Београду, Новом Саду и Нишу на којима је укључено преко 100 студената, асистената и професора, што ће у будућности гарантовати нова стручна знања о трговини људима и бољем правном одговору на овај проблем.

Успостављен је систем заштите и подршке жртвама трговине људима. Идентификација жртава трговине људима је у искључивој надлежности Службе за координацију заштите жртава трговине људима, док се смештај и збрињавање жртава трговине људима врши у координацији Службе са Центром за социјални рад, организацијама цивилног друштва и међународним организацијама.

Све активности предузете у циљу превенције борбе против трговине људима реализују се управо у координацији и сарадњи са представницима релевантних удружења. Државни органи заједно са специјализованим удружењима, у циљу превенције трговине људима, реализовали су од 2002. године до данас бројне активности у циљу повећања нивоа свести најшире јавности путем медија и интернета. Организоване су и многобројне радионице и семинари о подизању нивоа свести деце у основним и средњим школама, као и медијске кампање о трговини децом састављене од кратких телевизијских и радио спотова. Штампани су и дистрибуирани постера и други пропагандни материјали широм Србије. Такође се ради на подизању нивоа свести државних и невладиних представника који раде са групама под ризиком.

У ту сврху државни органи су приликом вршења бројних радионица, семинара и слично омогућавали релевантним удружењима коришћење пословног простора, као и учешће самих државних службеника на тим скуповима. Такође, на Криминалистичко-полицијској академији у оквиру одређеног броја часова учешће узимају и представници специјализованих удружења за борбу против трговине људима.

Процес едукације полицијских службеника одвија се непрестано и реализује у партнерству са удружењима и међународним организацијама, како на територији Републике Србије, тако и у оквиру регионалне и међународне сарадње.

Кључна је и размена информација везана за сазнања о потенцијалним и стварним жртвама трговине људима, а до којих долазе специјализоване удружења путем својих СОС телефона, односно у непосредном контакту са лицима која имају сазнања о експлоатацији неке особе.

Учешће у политичком и јавном животу

8. Према ставу 143 извештаја, жене у Србији заступљене су на вишим позицијама доносилаца одлука. Молимо да наведете податке о проценту жена, укључујући жене припаднице мањина, на управљачким позицијама у јавној управи на свим нивоима, као и њихово учешће у саветодавним и другим органима које је основала Влада.

Према подацима Службе за управљање кадровима¹⁴ на радним местима: помоћник министра, секретар министарства, директор органа управе у саставу министарства, помоћник директора органа управе у саставу министарства, директор посебне организације, директор службе Владе, заменик директора службе Владе, помоћник директора службе Владе и начелник управног округа жене су заступљене 41,28%. На функцији државног секретара заступљеност жена је 25%. Напомињемо да наведени подаци не укључују Министарство унутрашњих послова и Безбедносно информативну агенцију и да се показатељи односе на април текуће године. Не постоји евиденција о националној припадности ни припадница ни припадника мањина.

9. Према добијеним информацијама, члан 35. Закона о равноправности полова обавезује политичке странке, синдикате и подружна удружења да усвоје планове, укључујући специјалне мере усмерене на промовисање равноправног заступања жена

¹⁴ Служба Владе која обавља стручне послове везане за управљање кадровима у министарствима, посебним организацијама, службама Владе и стручним службама управних округа, Уредба о оснивању Службе за управљање кадровима („Службени гласник РС” бр. 106/05 и 109/09)

и мушкараца у интерним органима одлучивања. Молимо да наведете информације о усвајању таквих планова, као и о механизмима који се користе за мерење делотворности таквих акционих планова.

На основу података, које је Управа за родну равноправност добила од Одбора за равноправност полова Народне скупштине Републике Србије, до сада су планове мера, наведене у члану 35. Закона о равноправности полова, а које се односе на усвајање четворогодишњег плана деловања са посебним мерама за подстицање и унапређење равномерне заступљености жена и мушкараца у органима странака и приликом предлагања кандидата за изборе посланика и одборника – доставиле следеће политичке странке: Демократска странка, Покрет ветерана, Демократска странка Србије, Народна партија, Лига социјалдемократата Војводине, Г17 ПЛУС, Партија уједињених пензионера Србије, Социјалистичка партија Србије, Савез војвођанских Мађара, Демократска левица Рома, Српска радикална странка. Након интервенције Управе за родну равноправност, у првом кварталу 2012. године, скупштинске странке Српски покрета обнове и Социјалдемократска партија Србије су своје планове мера поставиле на своје интернет презентације. Увидом у веб сајт утврђено да је и странка Уједињених региона Србије усвојила и поставила овакав документ.

Иако су истим чланом Закона синдикати и струковна удружења такође обавезни да усвајају планове мера и извештаје о мерама наведене у претходном ставу и да их објаве на својим званичним веб сајтовима, ни једна од ових организација до априла 2012. године то није учинила. Због тога је, Управа за родну равноправност, полазећи од своје надлежности и улоге у надзору над спровођењем Закона о равноправности полова, организовала, 10. априла 2012. године, састанак са представницима најрепрезентативнија синдиката у Републици Србији: Савезом самосталних синдиката Србије и Уједињеним гранским синдикатом Независност и обавестила их да за израду ових документа могу користити Модел плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова и Модел извештаја о спровођењу плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова, које је израдила Управа за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике и који се налазе доступни на њеном сајту – www.genernet.rs.

10. У извештају је, у ставу 142, наведена припрема Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 (2000) Савета Безбедности. Молимо да наведете детаљне информације о статусу овог Националног акционог плана и наведете који су му главни циљеви и приоритети, временски оквир за постизање, улога релевантних удружења цивилног сектора у припремном процесу и спровођењу, као и постојећи механизми за координацију, праћење и оцењивање спровођења акционог плана.

На иницијативу Београдског фонда за политичку изузетност Влада Републике Србије је у јуну 2010. године формирала мултисекторску Радну групу за израду Националног акционог плана Републике Србије за примену Резолуције 1325 СБ УН „Жене, мир, безбедност” (у даљем тексту НАП), коју су чинили представници једанаест ресорних министарстава. Радни тим Министарства одбране за обављање стручних и административно-техничких послова је имао координишућу улогу и пружао стручну и административно-техничку потпору Радној групи.

Нацрт НАП-а је изнесен на јавну расправу у времену од 27. октобра до 16. новембра 2010. године и био презентован на два округла стола: један у организацији Београдског центра за безбедносну политику и Београдског фонда за политичку изузетност у Народној скупштини Републике Србије, а други у организацији Савета за родну равноправност Владе Републике Србије и DCAF-а у Палати Србија. Такође, Нацрт НАП-а је био јавно доступан и на званичном сајту Министарства одбране где је, осим увида у документ, свако заинтересовано лице могло да достави своје примедбе путем електронске поште. Поред сталног медијског праћења реализован је и низ других активности које су имале за циљ да се што квалитетније припреми и сагледа Нацрт НАП-а.

НАП је усвојен 30. децембра 2010. године. За реализацију појединачних активности за достизање посебних циљева одређени су рокови који не прелазе 2015. годину.

НАП прецизно дефинише 7 општих циљева на основу којих су утврђени посебни циљеви и активности које треба спровести ради достизања наведених циљева: 1) Изградња и функционисање институционалних механизма за спровођење НАП-а; 2) Повећање заступљености жена у сектору безбедности и њиховог утицаја на питања која се односе на мир и безбедност; 3) Повећање учешћа и утицаја жена на одлучивање у одбрани и безбедности; 4) Повећање учешћа жена у решавању конфликта, постконфликтних ситуација и веће учешће у мултинационалним операцијама; 5) Коришћење инструмената правне заштите жена; 6) Образовање и усавршавање припадника сектора безбедности у духу Резолуције 1325 СБУН и 7) Пружање медијске подршке циљевима НАП-а.

Приоритети НАП-а су: Популарисање циљева НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ УН у јавности; Реализација активности Политичког савета и Мултисекторског координационог тела за праћење спровођења НАП за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији; Успостављање механизма родне равноправности на нивоу министарстава у Републици Србији; Едукација кадра укљученог у институционалне и механизме родне равноправности у Републици Србији; Вођење кампање за повећање заступљености жена на свим нивоима школовања и усавршавања у сектору безбедности; Увођење родне перспективе у политике, планове и праксе у сектору безбедности; Повећање заступљености и обука жена за учествовање у решавању конфликтних и постконфликтних ситуација; Увођење политике родне равноправности у планове и праксе у сектору безбедности; Увођење родно одговорног буџетирања у праксе у сектору безбедности; Повећање заступљености жена у сектору безбедности и њиховог утицаја на питања која се односе на мир и безбедност; Системска и делотворна заштита жена и девојака од свих видова насиља и дискриминације и Спровођење политике родне равноправности у пракси Републике Србије.

Релевантне **организације цивилног друштва (ОЦД)** су учествовале у свим фазама припремног процеса а Београдски фонд за политичку изузетност је учествовао у раду Радне групе за израду НАП-а. Примедбе које су ОЦД изнеле на јавним расправама у вези са Нацртом НАП-а разматране су и унете у садржај НАП-а. У 17 активности НАП-а се ОЦД наводе као сарадници у њиховој реализацији.

Организације цивилног друштва су, заједно са државним институцијама и међународним организацијама, учествовале у организацији конференција, панел дискусија, семинара, обука, радионица, тренинга, састанака и других активности, а на скупове које су оне

организовале били су позивани представници државних институција да учествују. Такође, државне институције су позивале представнике организација цивилног друштва на скупове које су оне организовале.

ОЦД су организовале три семинара на тему „Увођење родне равноправности у реформу сектора безбедности” који су одржани: 14-16. децембра 2010. године у Ечкој; 16.-18. фебруара 2011. године у Ковачици и 16-18. марта 2011. године у Нишу.

У активностима у вези са НАП-ом, заједно са државним институцијама, или у сопственој организацији, учествовали су: Београдски фонд за политичку изузетност и Београдски центар за безбедносну политику, а поред њих и Атлански савет, Хелсиншки одбор за људска права, Центар за унапређење правних студија, Жене у црном, Жене за мир Лесковац, Жене југа, „Astra Antitrafficking action”, Фрактал, Аутономни женски центар, Есперанца, Алтернативни круг, Удружење самохраних мајки Ниш, Пожешка акција жена, Удружење женски развојни центар Ниш и Удружење женски развојни центар Нови Сад, СОС за жену и децу жртве насиља, Женска алтернатива, Ромски центар за жене и децу, Удружење Рома и друге.

Истичемо и значајну подршку међународних организација - UNDP, агенција UN Women и Одељење за демократизацију Мисије ОЕБС у Србији. Ради спровођења НАП-а 16. септембра 2011. године потписан је Меморандум о сарадњи Министарства одбране и Агенције „UN Women”. Праћење примене НАП-а и оцењивање његовог спровођења, поред Политичког савета и Мултисекторског тела, врше и представници удружења, академске јавности и медија.

Од представника релевантних удружења успостављена је Радна група за мониторинг имплементације НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији која има задатак да прати и надзире рад институција које спроводе НАП и да на основу тога израђује алтернативне извештаје о спровођењу НАП-а које достављају Генералној скупштини УН. Организација Жене у црном, која координира Радну групу, покренула је пројекат „Ородњавање хумане безбедности” чији је циљ мерење и давање доприноса успеху спровођења НАП-а кроз израду Извештаја о примени Резолуције 1325, који достављају такође Генералној скупштини УН.

Поред постојећих институционалних механизма за родну равноправност у Републици Србији Влада је у октобру 2011. године образовала и следећа **институционална тела**: Политички Савет и Мултисекторско координационо тело за праћење примене НАП-а. Ова тела врше оцену остварених резултата и утврђују приоритете за наредни период, на основу извештаја надлежних министарстава/управа/агенција у сектору безбедности. Те извештаје израђују аналитичке групе за анализу спровођења НАП-а у оквиру надлежних министарстава/управа/агенција у сектору безбедности. Наведене аналитичке групе имају задатак праћења, годишњег планирања и иницирања спровођења НАП-а.

Предвиђено је да Народна скупштина формира и Надзорно тело за спровођење НАП-а које треба да контролише и надзире рад свих органа и механизма за НАП и коме ће Политички савет и Мултисекторско координационо тело подносити шестомесечни и годишњи извештај, а чиниће га представници надлежних одбора Народне скупштине Републике Србије, Заштитника грађана, Повереника за заштиту равноправности и други.

У оквиру постигнутих резултата у вези са формирањем предвиђених институционалних тела и механизма родне равноправности реализовано је следеће:

- *Саветник/саветница за родну равноправност* именован/а је у Министарству унутрашњих послова и Управи царина. У Министарству за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу - Управи за људска и мањинска права послове саветнице, поред редовних дужности, обавља самостална саветница за праћење примене међународних уговора у области родне равноправности и права детета. У Министарству одбране одлучено је да државна секретарка обавља послове из делокруга саветнице за родну равноправност до именовања другог лица на ту дужност.

- „*Особе од поверења*” успостављене су у Безбедносно-информативној агенцији, док су у Министарству унутрашњих послова особе које су успостављене пројектом „Колега за подршку” преузеле решавање конкретних спорних питања и из области родне равноправности и дискриминације.

- *Аналитичке групе за праћење, годишње планирање и иницирање спровођења Националног акционог плана у пракси* формиране су у Министарству одбране и Управи царина, док у Министарству унутрашњих послова и Безбедносно-информативној агенцији нису формално образоване, али су одређени службеници који обављају те послове.

- *Успостављено је континуирано вођење евиденције по полу и родно разврстана статистика* (Министарство одбране, Министарство унутрашњих послова, Управа царина, Безбедносно-информативна агенција и Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу - Управа за људска и мањинска права).

- *Донети су програми обука запослених о појединим темама из области родне равноправности* који ће бити реализовани током 2012. године (Министарство одбране, Министарство унутрашњих послова, Министарство рада и социјалне политике – Управа за родну равноправност). Управа царина планира реализацију ове активности у сарадњи са ОЕБС-ом током 2012. године.

У Београду је у марту 2012. године одржан међународни скуп који су заједнички организовали Министарство одбране Републике Србије и UNDP, а поводом обележавања почетка реализације регионалног пројекта „Подршка интеграцији начела родне равноправности у реформу сектора безбедности на Западном Балкану”, чији ће центар активности бити Република Србија.

Образовање

11. Молимо да приложите ажуриране податке, разложене по полу, узрасту, етничком пореклу и регионима, о стопама напуштања свих нивоа образовања, а нарочито основног образовања, за девојчице. Молимо да такође наведете информације о приступу образовању угроженим групама жена и девојака, као што су рурално становништво, избеглице, ИРЛ и Ромкиње, као и жене и девојке са инвалидитетом.

Око 5% деце није обухваћено ни основним образовањем и ту нема разлике по полу али има разлике код осетљивих група. На селу је то улазно осипање веће од просека и, што је забрињавајуће, с годинама се повећава: обухват деце са села је пао с 81,15% у 2005. години

на 77,4% у 2009. години, а 2008. године уписано је у основну школу за 1,8% мање деце него 2005. године.

Од свих осетљивих група ромска деца се у најмањој мери уписују у основну школу. Немамо тачан податак о броју ромске популације у земљи (тај број варира од 108.000, према Попису, до 500.000 према неким ромским организацијама и процени Светске банке), али се процењује да је величина кохорте ромске деце око 25.000 и да 70% њих иде у основну школу (МЦР, 2009). Обухват ромске деце је порастао у периоду 2002–2007. године са 56% на 73% (АЖС, 2007). Према МICS 2010, 78% ромске деце из сегрегираних насеља уписује се у основу школу. Ипак, податак да је број ромске деце која се уписују у специјалне школе опао са 8% на 6% (МЦР, 2009) указује на њихов бољи обухват редовним школским системом.

Висока је стопа осипања у току основношколског образовања, иако не постоји тачан и прецизан податак о томе. Стопа преласка деце у пети разред узима се као индикатор у међународним извештајима (МЦР, Лаекенови индикатори, ЕУО). Када се погледа национални просек, стање се за последњих пет година поправило, стопа осипања при преласку у пети разред је смањена са 1,14% на 0,87%. Али постоји тренд пораста осипања деце из осетљивих група, пре свега сеоске и ромске деце, а појављује се разлика и код девојчица (1,2% нижа стопа преласка у односу на дечаке). У пети разред је, 2005. године, прелазило око 95% деце у градским и 92% деце у сеоским срединама (МЦР, 2006), а 2008. године, осипање сеоске деце било је 14,25%, а 50% ромске деце (МЦР, 2009).

Стопа завршавања основне школе је 95,2%¹⁵, међутим ова методологија говори колико је деце изашло из осмог разреда, али не и колики је проценат деце од уписане генерације завршило основну школу (не прати се кохорта). Стопа завршавања основне школе код деце са села је 74,14% и постоји тенденција мањег завршавања међу дечацима и пораста стопе завршавања међу девојчицама.

Процент деце која не прелазе у средњу школу, тј. не настављају школовање се последњих година креће око 2%.

Степен напуштања студија од 2000-2004. године кретао се од 43% до 24% (с повољним трендом опадања). Однос броја дипломираних после 4 године од уписа (ОАС и ОСС) показује раст од 28% до 53% у периоду од 2003-2008. године.

Ради већег обухвата ромске популације у предшколском образовању, Министарство просвете и науке је у сарадњи са Националним саветом ромске националне мањине и општинским органима, током 2007. и 2008. године, реализовало пројекат „Проширење приступа предшколском образовању ромској деци” у 30 општина. Пројектом је било обухваћено око 2.200 деце.

У школској 2007/2008. години у АП Војводини програм неге и васпитања деце од 6 месеци до 3 године и програм васпитања и образовања деце од 3 године до поласка у основну школу на ромском језику остварен је за 1.002 деце, а у школској 2008/2009. години за 960 деце.

Доношењем новог *Закон о основама система образовања и васпитања*, 2009. године, обезбеђени су предуслови за несегрегирано укључивање деце у образовање и континуирано

¹⁵ Податак Републичког завода за статистику, 2009. година

школовање: продужено је трајање обавезног и бесплатног Припремног предшколског програма са шест на девет месеци; олакшан је упис деце из социјално осетљивих група (на пример, упис може да се врши на матерњем језику); законски је регулисан инклузивни приступ; предвиђени су механизми подршке за децу и наставно особље у његовој примени. Према подацима Републичког завода за статистику, у школској 2008/2009. години, припремним предшколским програмом било је обухваћено око 3.000 деце ромске националности.

Према подацима за школску 2010/2011. годину, у први разред је уписано 2.136 (7,41%) ученика ромске националности. У односу на претходну школску годину, проценат је порастао за око 9,87%. Разлози који су утицали на повишен проценат Рома у образовном систему су следећи: такозвани условни упис, који допушта упис без потпуне документације (односно, пријављивање без свих личних докумената или потврде о похађању обавезног предшколског припремног програма); додела бесплатних уџбеника (школске 2009/2010. године подељено 74.000 бесплатних уџбеника ученицима првог разреда; школске 2010/2011. године подељено 74.319 уџбеничких комплета ученицима првог и 74.305 уџбеничких комплета ученицима другог разреда основне школе).

Ради побољшања квалитета и доступности образовања, Министарство реализује пројекат *Образовање за све* (ИПА 2008, компонента 1) који треба да осигура већу инклузију и квалитет образовања деце из маргинализованих група, у које спадају и Роми, на предшколском и основношколском нивоу, кроз рад с педагошким асистентима, који према *Закону о основама система образовања и васпитања* пружају помоћ и додатну подршку деци и ученицима у складу са њиховим потребама, као и наставницима, васпитачима и стручним сарадницима у циљу унапређивања рада са децом и ученицима из друштвено осетљивих група. Други део пројекта намењен је професионалном усавршавању васпитача и наставника за које се организују стручне обуке, ради развијања инклузивног приступа. Осим развоја индивидуалних наставних планова, васпитачи и наставници развијају и моделе сарадничких односа с педагошким асистентима како би се, кроз размену искустава и знања, дошло до најефикаснијег приступа и модела рада. У 48 предшколских установа и 80 основних школа тренутно је ангажовано 180 педагошких асистента, на основу *Правилника о програму обуке за педагошког асистента*¹⁶ и *Уредбе о допуни Уредбе о коефицијентима за обрачун и исплату плата запослених у јавним службама*¹⁷ за које су организоване уводне обуке, као и за више од 500 просветних радника запослених у школама, обдаништима и школским управама у Србији.

Пројекат (ИПА 2008, компонента 1), *Друга шанса*, такође утиче на развој образовања Рома. Односи се на успостављање система за функционално основношколско образовање одраслих, који су напустили школовање пре стицања прве квалификације и/или функционалне писмености. Пројекат ће обезбедити системска решења за укључивање одраслих у процес основног образовања, пружајући им шансу да заврше своје започето основно образовање и наставе даље школовање у средњем образовању, било кроз систем континуираног обучавања за потребе тржишта рада, било кроз систем средњег образовања по програмима који су примерени потребама одраслих. Огледни наставни план и програм

¹⁶ „Просветни гласник РС”, број 11/2010

¹⁷ „Службени гласник РС”, број 20/2011,

за основно образовање одраслих реализује се у 80 основних школа и основних школа за образовање одраслих у Републици Србији, док ће огледни стандарди за 30 програма стручних обука бити реализовани у 75 средњих стручних школа. На овај начин се, између осталог, афирмише социјална укљученост као шира друштвена потреба која захтева координацију и сарадњу већег броја социјалних партнера.

12. Молимо да наведете податке о избору професија и избору академских студија жена и мушкараца и опишите напоре државе потписнице за промовисање разноврсности образовних и професионалних избора за жене и мушкарце.

На основу података о броју уписаних студената у 2010/2011.године може се видети да је број уписаних девојака већи од броја уписаних мушкараца: мушкарци 80.255, жене 94.522; по старом програму уписано је 9.314 мушкараца и 14.524 жена.¹⁸

Запошљавање

13. У извештају се, у ставовима 183 и 205, наводи да се против трудница и мајки врши дискриминација у сектору запошљавања. Молимо да наведете информације о предузетим мерама за подстицање жена да траже обештећење за кршење њихових права у складу са чланом 11. Конвенције. Молимо да наведете и информације о спроведеним мерама којима се омогућује родитељима и старатељима да остваре равнотежу између породичних и радних обавеза и промовише равноправна расподела породичних одговорности међу родитељима.

У оквиру тачке 2.1.6 Акционог плана за спровођење Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности за период од 2010. до 2015. године¹⁹ којом се предвиђа *промовисање политике запошљавања и рада која доприноси усклађивању радних услова и породичног живота (европски модел „равнотеже између каријере и породице“)* планирано је:

- *Обезбеђивање приступачне услуге дневног и продуженог борава за децу испод 7 година старости)* за носиоце активности одређене су: јединице локалне самоуправе и Министарство рада и социјалне политике²⁰,
- *Унапређивање различитих облика организовања дневних боравака за децу млађу од 12 година и подстицање великих компанија и приватног сектора да организује овакве услуге за децу својих запослених)* надлежне институције су: органи јединица локалне самоуправе у сарадњи са приватним сектором и Министарство рада и социјалне политике²¹,
- *Побољшање организовања неге старијих као и хроничних болесника)* одговорни су: органи јединица локалне самоуправе, Министарство рада и социјалне политике и Национална служба запошљавања²².

¹⁸ Републички завод за статистику

¹⁹ „Службени гласник РС” 67/10,

²⁰ Подтачка 2.1.6.2

²¹ Подтачка 2.1.6.3

²² Подтачка 2.1.6.4

Што се тиче спровођења јавних кампања за подстицање мушкараца да подједнако учествују у испуњавању породичних обавеза, заједнички брину о деци о старим о болесним члановима породице,²³ Управа за родну равноправност доставља следеће податке:

По први пут у Републици Србији је 2011. године, поводом обележавања Међународног дана жена, реализована медијска кампања под слоганом *Имаш право – једнаке могућности за оба пола* на националној телевизији (РТС) и Радио Београду, а материјал кампање су емитовале и неке регионалне и локалне медијске куће. Циљ ове активности била је промоција политике једнаких могућности у широј јавности и подизање свести о потреби економског оснаживања жена. С тим у вези, израђено је 7 спотова (Промена, Специјализација, Рука руци, Лични избор, Незапослена, Менаџер, Сама), којима је јавности указано на питање унутар породичног решавања положаја жена и поделе терета. Ову кампању су пратила 3 билборда на исте теме истакнута у већим градовима у Републици Србији. Резултат читаве ове активности је, између осталог, постављење новог сајта Управа за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике (www.gendernet.rs) са бројним информацијама како у вези рада Управе тако и шире области родне равноправности у Србији. У марту 2012. године, у оквиру Програма за имплементацију приоритета Националног акционог плана за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности, који Управа за родну равноправност спроводи у сарадњи са Краљевином Шведске, расписан је јавни конкурс за нову кампању, која се односи на промоцију равномерне расподеле родитељских и породичних обавеза.

У фебруару 2011. године одржана је Четврта регионална конференција *Иzlазак из економске кризе*, којој су присуствовали представници националних институционалних механизма из Македоније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Румуније, Бугарске, Црне Горе, Албаније, као и представници амбасада Краљевине Шведске, Норвешке и Швајцарске у Београду. Размењена су искуства, која се односе на: коришћење породилског одсуства очева, традиционалну поделу породичних послова, економска права жена, економску кризу и хуману безбедност и друго.

14. Молимо да наведете информације о мерама предузетим како би се осигурао равноправан приступ жена и мушкараца управним позицијама и за решавање хоризонталне и вертикалне сегрегације на тржишту рада. Молимо да наведете и да ли постоје планиране иницијативе усмерене на примену принципа истих надокнада за рад исте вредности.

Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности и Акциони план уз ову Стратегију дефинишу стратешке правце развоја Републике Србије у овој области, међу којима је и побољшање економског положаја жена. Ова Стратегија у први план истиче: политику једнаких могућности, солидарност, социјалну инклузију и друштвену правду као предуслов економског и сваког другог развоја, који се не могу постићи без адекватног коришћења женских људских ресурса. У јуну 2011. године одржан је састанак са представницима-цама јавних и приватних предузећа како би се ближе упознали са досадашњом праксом, плановима и правним актима домаћих и страних привредних субјеката у циљу унапређења родне равноправности у њиховим срединама.

²³ Подтачка 2.1.6.5

Такође је, истог месеца, у Београду одржана Национална конференција „Послом до равноправности”, на којој је учествовало преко стотину стручњака-иња из области родне равноправности, представници-це релевантних министарстава, координатори-ке радних група, представници-це локалних самоуправа, представници-це организација цивилног друштва, међународних организација, као и гости из региона. Закључци ових конференција и ближе информације о иницијативама на овом пољу могу се добити на Интернет презентацији Управе за родну равноправност – www.gendernet.rs.

Здравље

15. У извештају се наводи, у ставовима 233 и 235, да су дугорочни резултати Националног програма здравствене неге за жене, децу и младе усмерене на смањивање разлике у приступу и коришћењу здравствених услуга у руралним областима и градовима, управним окрузима, између жена и мушкараца и угрожених група становништва. Молимо да наведете детаљне информације о програмима и иницијативама које постоје, а усмерене су на постизање ових резултата. Молимо да наведете и на који начин се делотворност таквих програма и иницијатива прати и оцењује.

Већ неколико година уназад, спроводи се кампања за подизање свести корисника здравствених услуга, у погледу бројних предности регистрације и избора изабраног лекара. Први јуни ове године је крајњи рок за регистровање корисника и избор изабраног лекара. Дистрибуција здравствених установа у мрежи здравствених установа Републике Србије је таква да је здравствена услуга на сва три нивоа доступна свим корисницима.

Посебно треба издвојити усвајање Посебног протокола Министарства здравља за здравствене раднике за поступање са женама које су биле изложене насиљу.

Уведени су здравствени медијатори, као спона између здравствених радника у примарној здравственој заштити и припадника ромске популације.

Податке у вези здравља становништва прате институције у мрежи завода и института за јавно здравље Републике Србије и Институт за јавно здравље Србије.

16. Према ставу 227 извештаја, веома мали проценат жена репродуктивног узраста користи превентивне гинеколошке прегледе и услуге планирања породице. Молимо да наведете детаљне информације о узроцима слабог коришћења таквих услуга, као и иницијативе за подизање свести које постоје како би се повећало коришћење и радило на сексуалном и репродуктивном здрављу и правима, укључујући планирање породице. Молимо да наведете да ли планови и програми рада на свим нивоима школовања укључују образовање о сексуалном и репродуктивном здрављу и правима.

Превентивни гинеколошки преглед је услуга која спада у пакет обавезног здравственог осигурања. Усвојени Национални програм за превенцију рака грлића материце (НПРГМ) поред организованог позивања, прегледа, едукације кадрова, набавке опреме и статистичке обраде података подразумева и медијску кампању намењену подизању свести о значају превентивних прегледа у раној детекцији карцинома грлића материце и могућности успешног излечења ако се болест на време открије. Министарство здравља, у сарадњи са Канцеларијом СЕ у Београду, је приступило спровођењу пилот програма, предвиђеног

приликом додељивања средстава од стране ЕУ. ИПА пројекат спроводи се планираном динамиком до јануара 2013. године, када је планиран почетак спровођења НПРГМ на националном нивоу.

Министарство здравља успешно сарађује са Удружењем за репродуктивно здравље, подржавајући акције које су првенствено усмерене на очување репродуктивног здравља (www.21dan.com).

Слабо коришћење услуга можемо тумачити ниским нивоом свести о значају превентивних прегледа, незнањем и необавештеношћу.

У основној школи ове теме су укључене у оквиру обавезног предмета *Биологија* у седмом разреду. У основном образовању донет је и програм *Здравствено васпитање*. У њему су заступљене различите теме, као и репродуктивно здравље. Програм се реализује у оквиру часова одељенске заједнице, у сарадњи са здравственим сектором и у оквиру посебних пројеката које покрећу школе са локалном заједницом или међународним организацијама, као што је УНИЦЕФ.

О поштовању људских права ученици се упознају у оквиру изборног предмета *Грађанско васпитање*, а у средњој школи у оквиру истог предмета, као и предмета *Социологија и Устав и права грађана*.

Жене у руралним областима

17. Молимо да наведете на који начин неравноправност утиче на жене у руралним областима, укључујући старије жене, и на који начин су решене како би се осигурао њихов равноправан приступ здрављу, образовању, запошљавању и микро-кредитима. У извештају се такође наводи, у ставу 264, опстајање де факто дискриминације против жена из руралних области по питању власништва над имовином. Молимо да наведете информације о мерама предузетим како би се променили традиционални и друштвени обрасци по којима мушки супружници доминирају као власници имовине и наведите напоре који су усмерени ради информисања и оснаживања жена у руралним областима да захтевају своја права, као што је право на власништво над имовином.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде је, у оквиру својих надлежности, расписало 2009. године, Конкурс за доделу подстицајних средстава за подршку развоја села кроз инвестирање у проширење и унапређење економских активности сеоског становништва за 2009. годину. Циљ овог конкурса је био да се подстакну активности, као што су: унапређење сеоског туризма, повећање запошљавања жена, манифестације које негују удружења жена у сеоским подручјима, домаће радиности, традиционалних заната и сл. Ефекат је требало да се одрази на смањење незапослености руралног становништва, претежно жена, што би се одразило на повећање прихода пољопривредног газдинства.

У 2010. години Уредбом о коришћењу средстава за подршку развоја непољопривредних активности на селу за 2010. годину²⁴ предвиђени услови и начин коришћења средстава за подршку развоја непољопривредних активности на селу за 2010. годину. Наведеном уредбом било је предвиђено да удружења могу да остваре право на подстицајна средства за

²⁴ „Службени гласник РС”, број 17/10

пројекте који су истовремено усмерени за набавку репроматеријала и запошљавање жена из сеоских подручја, у области послова домаће радиности, и то за: плетење, ткање, кукичање-хеклање и нецовање, вез разних текстилних производа, премотавање и упредање (цвирновање) конца и вуне, израду сувенира, народних ношњи, предмета са народним везом, производа дрвне домаће галантерије, за чије је производе у складу са посебним прописом, потребно прибавити позитивно мишљење (сертификат) министарства надлежног за послове привреде да се ради о производима старих, уметничких заната, односно производима домаће радиности, а у циљу тржишне производње традиционалних рукотворина, ако испуњава следеће услове: лице које је уписано у одговарајући регистар у складу са законом; ако је основано у циљу очувања старих, традиционалних заната и вештина; ако ангажује минимум пет жена чланова удружења на период од најмање 6 месеци ради остваривања циљева за које је основано.

Уредбом је било предвиђено да се удружења за средства за подршку за пројекте стимулишу у износу од 100% од вредности одређених пројекта (за разлику од других подстицаја, која су се утврђивала у износу од 40-50% вредности инвестиције у зависности да ли је реч о подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди или не) уз напомену да је максимални износ подстицаја ограничен на 800.000 РСД.

Министарство је у 2010. години расписало конкурс и по спроведеном поступку подстицајна средства су добила 12 удружења.

Број поднетих захтева РПГ за непољопривред не активности на селу	Број одобрених захтева РПГ за непољопривред не активности на селу	Број поднетих захтева РПГ за непољопривред не активности на селу где су носиоци жене	Број одобрених захтева РПГ за непољопривред не активности на селу где су носиоци жене + удружење жена	Број ислаћених захтева РПГ за непољопривред не активности на селу где су носиоци жене + удружење жена
223	70	80	16 +12	7 +12

Наведени табеларни приказ је са таксативно разврстаним подацима о спроведеној Уредби. Жене су по наведеној уредби при бодовању, добијале 10 поена више од мушкараца.

Министарство је у току 2010. године омогућило да, у оквиру Уредбе о условима и начину коришћења подстицаја за подршку руралном развоју кроз инвестиције у пољопривредна газдинства за производњу поврћа, житарица, индустријског биља, као и инвестиције за набавку основног стада у сточарској производњи за 2010. годину,²⁵ уколико је носилац пољопривредног газдинаства жена, при бодовању добије 10 бодова више, тако да је:

Број поднетих захтева РПГ за тракторе	Број одобрених захтева РПГ за тракторе – до новчаног лимита прописаног Уредбом	Број поднетих захтева за РПГ где су носиоци жене	Број одобрених захтева РПГ где су носиоци жене
1219	517	216	117

²⁵ „Службени гласник РС”, број 15/10

По Уредби о условима и начину коришћења подстицајних средстава за рурални развој кроз инвестиције у пољопривредна газдинства за производњу млека и меса у 2010. години ²⁶ жене су добијале додатних 5 поена.

Број поднетих захтева РПГ за производњу млека и меса	Број одобрених захтева РПГ за производњу млека и меса	Број поднетих захтева за РПГ где су носиоци жене	Број одобрених захтева РПГ где су носиоци жене	Број ислаћених захтева РПГ где су носиоци жене
74	36	14	4	3

Напомињемо да је у Републици Србији регистровано укупно 455.363 пољопривредна газдинства, од чега су жене носиоци 129.602 пољопривредна газдинства. У основи, родна равноправност при регистрацији није била релевантна јер је свако пољопривредно газдинство могло, према свом нахођењу, да изабере ко ће бити носилац пољопривредног газдинства, жена или мушкарац.

У складу са Националном стратегијом запошљавања (2011-2020) програми обуке намењени особама са нижим образовањем треба да постану приоритет у програмима Националне службе за запошљавање, као и додела субвенција за samozapošljavanje и оснивање пољопривредних газдинстава и удруживање у задруге. Такође се планира пружање услуга незапосленим лицима, посебно младима, у руралним областима кроз формирање мобилних јединица за запошљавање удаљених од филијала Националне службе за запошљавање, као и интегрисаних услуга (каравани запошљавања).

У складу са Законом о запошљавању и осигурању за случај незапослености, јединица локалне самоуправе која у оквиру локалног акционог плана запошљавања, обезбеђује више од половине средстава потребних за финансирање одређеног програма или мере активне политике запошљавања, може поднети захтев за учешће у финансирању тог програма или мере. Приоритет у суфинансирању програма или мера локалних акционих планова запошљавања имају неразвијене јединице локалне самоуправе а посебно девастирана подручја.

У циљу уједначавања регионалног развоја приоритет при додели субвенције има послодавац чије је седиште на територији девастираног подручја или најнеразвијеније општине или неразвијене општине, као и послодавац који запошљава лице које припада категорији теже запошљивих или рањивим категоријама. Висина субвенције која се додељује послодавцу за отварање нових радних места зависи од развијености општине у којој се лица запошљавају и броја лица.

Јавни радови се реализују од 2006. године а предност имају пројекти који се реализују у неразвијеним подручјима. И у 2011. години реализовани су пројекти јавних радова у сеоским срединама.

Министарство економије и регионалног развоја такође спроводи активности на: подстицању оснивања сервиса за социјалне услуге и запошљавање жена у тим сервисима; развоју локалних и старих заната који могу омогућити запошљавање жена у руралним

²⁶ „Службени гласник РС”, бр.15/2010, 33/2010 и 59/2010

подручјима (У 2010. години Национална служба за запошљавање обучила је 165 лица за послове који се сматрају уметничким и старим занатима и пословима домаће радиности; подстицању удруживања жена у задруге како би се ојачали економски потенцијали жена за предузетништво и samozapoшљавање, женско задругарство је препознато у Нацрту закона о задругама; развоју сеоског туризма; кредитирању женског предузетништва - Фонд за развој Републике Србије предвидео је Програмом рада у 2012. години посебна средства за кредитирање женског предузетништва.

Управа за родну равноправност је у протеклих годину дана, на конкурсима намењеном женама које се баве туризмом у руралним крајевима, доделила по 15 хиљада ЕУР бесповратне финансијске помоћи. У 5 јединица локалне самоуправе отворила је Е-клубове, обезбедивши им компјутерску опрему и обуку у коришћењу инфо-комуникационих технологија и модерног пословања. Такође кроз грант који је додељен невладиној организацији „Дамад” доделила 10 пластеника самохраним мајкама из сеоских подручја.

Угрожене групе жена

18. Молимо да наведете информације о статусу нацрта ревидиране Националне стратегије за решавање проблема избеглица и интерно расељених лица, развијеног у новембру 2009. године, поменутом у ставу 76 извештаја. Молимо да наведете и информације о предузетим напорима за прикупљање података о избеглицама и ИРЛ.

Национална стратегија за решавање питања избеглица и интерно расељених лица, која је усвојена 2011. године, акценат ставља на посебно угрожене категорије, а што значи и жене.

Наиме, кроз циљеве и мере за њихово спровођење дат је приоритет женама кроз пројекте стамбеног збрињавања и економског оснаживања, као носиоцима домаћинства, као једнородитељским породицама, као жртвама породичног насиља и као жртвама трговине људима.

Комесаријат не поседује базу података која прати искључиво жене. Жене се кроз пројекте које реализује у сарадњи са локалним самоуправама и донаторима, евидентирају као и остали корисници, али условима из пројеката се обезбеђује њихово учешће, као најугроженијој категорији која има приоритет у решавању.

Комесаријат за избеглице ће, и у наредном периоду, кроз националне и регионалне пројекте стамбеног збрињавања и економског оснаживања избеглица, интерно расељених лица и повратника по основу Споразума о реадмисији, настојати да промовише решавање поменутих проблема најугроженијих категорија поменуте популације, што значи и жена, како би допринео побољшању њиховог положаја и улоге у друштву.

Брак и породични односи

19. У извештају се наводи, у ставу 71, да је рани брак још увек присутан у државни потписници, нарочито међу ромским становништвом. У складу са претходним закључним коментарима и препорукама Комитета (CEDAW/C/SCG/CO/1, став 36), молимо да наведете информације о начину на који се осигурава законска минимална граница старости за брак од 18 година. Молимо да такође наведете и детаљне

информације о предузетим мерама за подизање свести широм земље о негативним ефектима раног брака на уживање људских права жена, нарочито права на здравље и образовање.

Према одредбама Породичног закона²⁷ малолетство представља сметњу за склапање брака. Суд може, из оправданих разлога, дозволити склапање брака малолетном лицу које је навршило 16. годину живота, а достигло је телесну и душевну зрелост потребну за вршење права и дужности у браку (члан 23). Брак је рушљив ако га је склопило малолетно лице без дозволе суда (члан 37). Центар за социјални рад доставља суду стручно мишљење о телесној и душевној зрелости малолетног лица.

Кривичним закоником, у делу Киривична дела против брака и породице, предвиђено је да ко при закључењу брака прикрије од друге стране неку чињеницу због које је брак ништав или другу страну доведе у заблуду или одржава у заблуди о тој чињеници, казниће се затвором од три месеца до три године (члан 188). Службено лице овлашћено за закључење брака које у вршењу своје службене дужности свесно дозволи да се закључи брак који је по закону забрањен или ништав, казниће се затвором од три месеца до три године (члан 189). Пунолетно лице које живи у ванбрачној заједници са малолетником, казниће се затвором до три године. Казниће се и родитељ, усвојилац или старалац који малолетнику омогући да живи у ванбрачној заједници са пунолетним лицем или га на то наведе. Ако је дело учињено из користољубља, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. Ако се брак закључи, гоњење се неће предузети, а ако је предузето, обуставиће се (члан 190).

Унапређивање образовања Рома интегрисано је у Програм рада Министарства просвете и науке које је, самостално или у сарадњи с другима, предузело неке од мера у правцу унапређења и заштите ромске националне мањине и других угрожених група у систему образовања и васпитања:

- Извршена је ревизија и имплементација *Јединственог акционог плана за унапређивање образовања Рома у Србији (ЈАП-а)*, у складу са образовним потребама ромске популације и циљевима Министарства просвете у *Декади инклузије Рома (2005-2015)*;
- Континуирано се спроводе активности око увођења педагошких асистената у основне школе и предшколске установе за рад с ученицима ромске националности;
- Ангажовани су стручњаци из Министарства просвете и науке у радне групе за прихват повратника и обезбеђују се донаторска средства за интервентне акције;
- Успостављена је сарадња са одборима за образовање националних савета националних мањина и повезују се програмске активности Министарства просвете и науке и локалних самоуправа посредством локалних заступника Рома;
- Уведен је обавезан бесплатан припремни предшколски програм за сву децу, који уместо 6 траје 9 месеци и донети нови наставни планови за први циклус основног образовања и израђен *Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање*;
- У току су пројекти реформе стручног образовања: 1) CARDS, у сарадњи са Европском Агенцијом за Реконструкцију, 2) српски Вет пројекат, у сарадњи са GTZ-ом, немачком организацијом за техничку сарадњу, 3) ECO-NET, у сарадњи са Култур Контактном;

²⁷ „Службени гласник РС”, бр.18/05 и 72/2011

- У сарадњи са ОЕБС-ом и Институтом „Георг Екерт”, израђен је *Етно водич*, који описује обичаје, веровања, традицију и празнике различитих националних мањина (стручни сарадници на приручнику су били представници Националних савета националних мањина).

Министарство здравља кроз активности здравствених медијатора утиче на подизање свести о штетности раног ступања у брак и малолетничке трудноће.

Измене и допуне члана 20, став 1 Конвенције

20. Молимо да наведете остварени напредак ка усвајању измена и допуна члана 20, став 1 Конвенције.

Према важећем законодавству Републике Србије, измене и допуне ратификованих међународних уговора врше се доношењем одговарајућег закона о изменама и допунама Закона о ратификацији међународног уговора. Министарство спољних послова покренуло је процедуру за усвајање измена и допуна члана 20 став 1 Конвенције и очекује се да ће у време представљања Другог и трећег периодичног извештаја о примени Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена бити у завршној фази.